

เอกสารการวิจัย และโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อจัดแบบจำลองโครงการการศึกษาแก่เด็กวัยเรียนในชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร ดังนั้น ในบทนี้จึงขอกล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย โดยแบ่งสาระออกเป็น 4 ตอน คือ

1. ลักษณะและปัญหาของชุมชนแออัด
2. เอกสารการสำรวจวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพการไร้โอกาสทางการศึกษาในชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร
3. ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยเรียนในชุมชนแออัดกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

1 ลักษณะและปัญหาของชุมชนแออัด

การวิจัยเพื่อจัดแบบจำลองโครงการการศึกษาแก่เด็กวัยเรียนในชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร ในขั้นแรกเป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดแบบจำลองโครงการซึ่งใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการขาดเรียนภาคบังคับ และความต่องานฝีมือของเยาวชนในชุมชนแออัด 40 แห่ง กรุงเทพมหานคร และจากการสำรวจความต่องานของหัวหน้าครอบครัว แม่บ้าน ผู้นำ หรือกรรมการชุมชน เด็กวัยเรียน และเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด ซึ่งได้ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนแออัดประเภท 1 หลังโรงเรียนอัสละฟียะฮ์ ซอยสวนหลวง 1 และวัดจันทร์ใน เขตยานนาวา กรุงเทพฯ จากการสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่งเกี่ยวข้องกับอยู่กับชุมชนแออัด ปัญหาที่นำมาวิจัยอาจมีสาเหตุบางประการเกี่ยวเนื่องกับลักษณะต่าง ๆ ของชุมชนแออัด ผู้วิจัยจึงรวบรวมเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนแออัดในคานต่าง ๆ ดังนี้

- ก. ความหมายของชุมชนแออัด
- ข. สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร
- ค. ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร
- ง. ปัญหาของชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร

ก. ความหมายของชุมชนแออัด

Encyclopaedia Britanica (1965 : 800) ได้ให้ความหมายไว้ว่าชุมชนแออัดคือ ที่อยู่อาศัยกันอย่างแออัดยัดเยียดจนทำให้ไม่อาจใช้เป็นที่อยู่อาศัย เพื่อดำเนินชีวิตในครอบครัวที่มีความสุขกายสบายใจได้

สหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของชุมชนแออัดไว้ว่า คือสิ่งก่อสร้างหรือพื้นที่ที่มีที่อยู่อาศัยหนาแน่นเกินไป เกิดความเสื่อมทรามลง มีสภาพการที่มีผู้ถูกสุขอนามัยหรือขาดสิ่งอำนวยความสะดวก อันอาจจะทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัยและศีลธรรมอันดีของผู้อยู่อาศัยหรือชุมชนนั้น ๆ (Aprodicio A. Lauian อ้างใน มีสุขเยี่ยม 2525 : 19)

สำหรับประเทศไทยใช้คำชุมชนแออัด ซึ่งแปลจากคำ Slum ในภาษาอังกฤษ แทนคำเดิมที่ใช้อยู่หลายคำ เช่น แหล่งเสื่อมโทรม แหล่งทรุดโทรม บริเวณวิบัติ บริเวณเสื่อมโทรม แหล่งขมขื่นหมึ่มหา หรือเรียกตามลักษณะดังกล่าวว่า ที่อยู่อาศัยที่สกปรก แออัด และชำรุดทรุดโทรม

ไพฑูริย์ ช่างเขียน (2516 : 68) ได้สรุปถึงลักษณะของชุมชนแออัดไว้ดังนี้

- 1) เป็นเคหะสถานหรืออาคารซึ่งกำลังใช้เป็นที่อยู่อาศัย
- 2) ที่ตั้งอาคารหนาแน่นไม่มีระเบียบ ไม่มีที่ว่าง ไม่มีทางเข้าออกสะดวก
- 3) บริเวณที่ตั้งอาคารนั้นสกปรก รกรุงรัง เป็นแหล่งที่หลบซ่อนของสัตว์ซึ่งเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรค

4) ตัวอาคารเก่าแก่ ชำรุดทรุดโทรม เพราะสร้างและใช้เป็นที่อยู่อาศัยเป็นเวลานาน ไม่ถูกต้องตามหลักการก่อสร้างและหลักสุขวิทยาสมัยใหม่ จึงไม่เหมาะที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น ขาดการระบายไทรระบายน้ำ อากาศ ขาดแสงสว่าง เป็นต้น

5) สมาชิกของครัวเรือนอาศัยอยู่ในอาคารหนึ่งอย่างแออัดยัดเยียด ทำให้ไม่
 อากาศเป็นที่อยู่อาศัย ดำเนินชีวิตในครอบครัวอย่างสุขกายสบายใจตามปกติวิสัยมนุษย์ได้

6) ไม่มีบริวารจากรัฐบาลหรือเอกชนที่ถูกคุมขังตามหลักอนามัย มีลักษณะเป็น
 อันตรายต่อสุขภาพอนามัยของผู้อยู่อาศัย

7) ตัวอาคารมีลักษณะที่จะเป็นอันตรายต่อผู้อยู่อาศัยหรือประชาชนในบริเวณ
 เช่น อันตรายจากการโคลนล้มหักพัง หรืออาจเกิดจากอัคคีภัย เป็นต้น

กระทรวงมหาดไทย ให้คำจำกัดความว่า ชุมชนแออัดหมายถึงสภาพเคหะสถาน
 หรือบริเวณที่พักอาศัย ที่ประกอบด้วยอาคารเก่าแก่ชำรุดทรุดโทรม มีบริเวณที่สกปรกรก
 รุงรัง ประชาชนอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียดลักษณะต่ำกว่ามาตรฐานอันควร จนไม่อาจอยู่แบบ
 ครอบครัวตามปกติวิสัยมนุษย์ ทำให้ไม่ปลอดภัยในด้านสุขวิทยาและอนามัย

รัฐไชย คันทิสฐ (2523 : 30) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้ความหมายตามนัยของกระทรวงมหาดไทย และเพิ่มเติม
 โดยรวมถึงความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่ แนวคิดต่าง ๆ เข้าไปด้วย
 ได้สรุปลักษณะของชุมชนแออัดไว้ดังนี้

- 1) แหล่งที่มีอาคารหนาแน่น
- 2) อาคารส่วนใหญ่ในบริเวณนี้อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม
- 3) มีสภาพไม่เหมาะที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัย
- 4) มีลักษณะเป็นอันตรายแก่สุขภาพและอนามัย คือบริเวณบ้านเรือน ที่มีน้ำเน่า
 และไม่มีอากาศบริสุทธิ์เพียงพอ
- 5) มีลักษณะที่เป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพของผู้อยู่อาศัย เช่น เป็นแหล่งเชื้อเพลิง
 ของ อัคคีภัย

ในการสัมมนาผู้แทนหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในแหล่งเสื่อมโทรม เมื่อวันที่ 28-30
 มกราคม พ.ศ. 2523 กลุ่มศึกษาศาสตร์ ได้ให้คำจำกัดความของชุมชนแออัด คือ
 สถานการณ์ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) ที่อยู่อาศัยอันมีลักษณะปลูกสร้างไม่ถาวร เป็นห้องเพิงและใช้เป็นที่นอน-
 ประสงค์

- 2) สภาพกายภาพ มีความแออัด มีน้ำเน่า และขาดการสุขาภิบาล
- 3) สภาพการครองครอง เนื้อที่ เป็นการบุกรุกหรือละเมิดสิทธิ
- 4) ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ เป็นผู้อพยพมาจากถิ่นอื่นทั้งใกล้และไกล
- 5) ความเป็นอยู่ในคานเศรษฐกิจ มีรายได้ไม่แน่นอน มักจะอยู่ในระดับที่ขาดแคลน ทำให้เกิดปัญหาต่อเนื่อง เช่น การขาดการศึกษา การศึกษาเสพติด ประกอบอาชญากรรม และอื่น ๆ

จากการให้ความหมายและคำจำกัดความของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด ได้อธิบายลักษณะของชุมชนแออัดไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ ได้อธิบายไว้กว้าง ๆ ซึ่งสรุปได้ว่า ชุมชนแออัดหมายถึง สภาพและลักษณะเคหะสถานบริการที่พักอาศัยที่อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนต่ำกว่ามาตรฐาน

ข. สาเหตุการเกิดชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม แต่การพัฒนานั้นมุ่ง เฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทยยังไม่มากนัก จึงทำให้ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทมีมากขึ้น ทั้งในชนบทเองก็มีปัญหาความยากจนและปัญหาภัยจากธรรมชาติประชาชนชนบทจึงพากันอพยพสู่เมืองหลวง ผู้อพยพสู่เมืองหลวงเหล่านี้ส่วนใหญ่ เป็นผู้มีแรงงานไร้ฝีมือทำให้มีรายได้ต่ำ เมื่อต้องประสบปัญหาค่าครองชีพสูงจึงต้องประหยัดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องหาที่อยู่อาศัยราคาถูกซึ่งสภาพที่อยู่อาศัยราคาถูกส่วนใหญ่ปลูกสร้างต่ำกว่ามาตรฐาน และอยู่ในบริเวณไม่ถูกสุขลักษณะ การมาอยู่รวมกันมาก ๆ ทำให้เกิดความแออัดยัดเยียดจนกลายเป็นชุมชนแออัดในที่สุด การอพยพของชาวชนบทเขามาสู่กรุงเทพมหานคร (ชมรม และชุมนุมสังคมพัฒนา 6 มหาวิทยาลัย 2524 : 2-5) เกิดจากหลายสาเหตุซึ่งจัดเป็นประเภทใหญ่ได้ 2 ประเภท ประเภทแรก เป็นแรงจูงใจให้คนอพยพเขาสู่กรุงเทพมหานคร อีกประเภทหนึ่ง เป็นแรงผลักดันให้ชาวชนบทเขาสู่กรุงเทพมหานคร

- 1) แรงจูงใจให้คนอพยพเขาสู่เมืองหลวงมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการ เป็นปัจจัยดึงให้คนอพยพเขาสู่เมืองหลวง ได้แก่

ก) ความเป็นศูนย์กลางของความเจริญในทศกัณฐ์ของ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากนโยบายที่ ฝึกฝนของผู้บริหารที่พัฒนาทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุข สาธารณูปโภค การคมนาคม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมไว้ในเมืองหลวง เมืองหลวง กลายเป็นศูนย์กลางของสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมเกือบทุกประเภท ทำให้เป็นแหล่งดึงดูดความสนใจของคนทุกภาคให้อพยพเข้ามาหาสิ่งเหล่านี้

ข) ค่านิยมของชาวชนบทที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตร ซึ่งมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รักการทำงานมาเป็นความนิยมใช้ชีวิตอย่างคนเมืองซึ่งมีความสะดวกสบายและมีรายได้มากกว่า

2) แรงผลักดันให้ชาวชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานครซึ่งมีผลมาจากปัจจัยสำคัญ ๆ

3 ประการ ได้แก่

ก) ภัยธรรมชาติ หมายถึง สภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน เกิดภาวะแห้งแล้ง น้ำท่วม ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ฯลฯ เป็นเหตุให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย เกษตรกรต้องสูญเสียรายได้ จึงทำให้เกิดการอพยพแรงงานวัยหนุ่มสาวเข้าสู่กรุงเทพมหานคร เพื่อขายแรงงานและนำรายได้กลับไปจุนเจือครอบครัว คนกลุ่มนี้จำนวนไม่น้อยตั้งหลักแหล่งอยู่ในกรุงเทพมหานครและก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร

ข) ความยากจน เกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน การผลิต การตลาด เช่น เสียสิทธิในที่ดินผลผลิตที่ได้ต่ำ ราคาผลผลิตต่ำก่อให้เกิดภาวะยากจนและไม่สามารถจะอยู่ในแหล่งเดิมได้จึงทำให้เกิดการอพยพเข้าสู่กรุงเทพมหานคร หวังว่ากรุงเทพมหานครจะเป็นแหล่งทำกินหรือหารายได้ได้ดีกว่าแหล่งเดิม

ค) ปัญหาการคุ้มครองทางค่านกฎหมาย เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดการศึกษา รวมทั้งความรู้ค่านกฎหมาย ทำให้เกิดปัญหาการเสียเปรียบในด้านการเช่า การกู้ยืม การคุ้มครองค่าเช่า อันก่อให้เกิดความยากจนและเสียสิทธิในกรรมสิทธิ์ที่ทำกินอยู่เสมอ

นอกจากการเพิ่มจำนวนพลเมือง กรุงเทพมหานครอย่างรวดเร็ว จากการอพยพเข้าสู่กรุงเทพมหานครของชาวชนบทเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วสาเหตุของการเกิดชุมชนแออัดยังเกี่ยวเนื่องกับเรื่องต่าง ๆ อีกคือ (ม. ร. ว. อคิน รัตพันธ์ และบรรณพร วิเชียรพงษ์ 2525 : 33)

- 1) สภาพทางกายภาพของกรุงเทพมหานครที่ไม่ส่งเสริมการเติบโตของเมือง
- 2) มีการขาดแคลนที่อยู่อาศัยที่รุนแรง สำหรับคนหลายระดับชั้น
- 3) ราคาที่ดินแพงมาก และมีการกักตุนเก็งกำไร
- 4) มีที่ดินซึ่งเป็นของหน่วยงานของรัฐและเอกชน ซึ่งถูกทิ้งไว้รกร้างว่างเปล่า
ที่ดินเหล่านี้ไม่ได้รับการพัฒนา คือไม่ไคถมที่และไม่มีท่อระบายน้ำ
- 5) มีที่ดินแปลงเล็ก ๆ ให้เช่าหรือขายในราคาถูกแก่ผู้มีรายได้น้อย โดยไม่ได้รับการพัฒนา
- 6) ที่ดินเหล่านี้แออัดมากขึ้น เนื่องจากอาคารที่ครอบครัวย้ายออกไป เพราะมีเพื่อนและญาติของผู้รกร้างดั้งเดิมย้ายถิ่นเข้ามา
- 7) มีการปลูกบ้านเล็ก ๆ อยุ่ชิดติดกันหรือห้องแถวใหญ่มีรายได้น้อยเช่า โดยไม่มีการพัฒนาที่ดิน การสร้างบ้านเป็นแบบยกพื้นขึ้นไป เพราะจะได้ไม่ต้องถมดินก่อนสร้างบ้านเพื่อถมน้ำท่วม
- 8) องค์การบริหารกรุงเทพมหานคร (เทศบาลนครกรุงเทพ) ไม่ได้ให้ความสนใจต่อการทำท่อระบายน้ำหรือสิ่งโสโครกทิ้งขยะและการจัดเก็บขยะอย่างมีประสิทธิภาพ
- 9) ไม่มีการวางแผนหรือควบคุมการก่อสร้างบ้านและสิ่งปลูกสร้างอย่างมีประสิทธิภาพ
- 10) กรุงเทพมหานครได้ถูกปล่อยให้ขยายตัวและเติบโตขึ้นโดยที่การเตรียมการทางด้านกายภาพและสังคมไม่ได้มีการคำนึงถึงภาวะสภาพความเป็นอยู่ และอนาคตของผู้มีรายได้น้อยเพียงพอ

ค. ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 24 เขต เป็นเขตนับใน 13 เขต เขตอื่นนอก 11 เขต มีชุมชนแออัดกระจายอยู่ทั่วไป การเคหะแห่งชาติได้สำรวจชุมชนแออัดในปี พ.ศ. 2520 เพื่อวางแผนปรับปรุงชุมชนแออัดในระยะ 5 ปี (2520 - 2524) ปรากฏว่า มีแหล่งเสื่อมโทรมกระจายอยู่ตามเขตต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร มีจำนวนประมาณ 250 แห่ง มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 70,000 ครัวเรือน มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 400,000 คน

ในปัจจุบันการเคหะแห่งชาติได้คาดประมาณจำนวนแหล่งเสื่อมโทรมในเขต กรุงเทพมหานครว่ามีประมาณ 350 แห่ง คริวเรือน 100,000 ครอบครัวย และ มีจำนวนประชากรประมาณ 600,000 คน

ง. ปัญหาของชุมชนแออัด

ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครซึ่งมีมากมายและเป็นแหล่งที่มีปัญหาหลายประการ ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานกว่า 30 ปีแล้วและพอกพูนจนเป็นปัญหาเรื้อรัง ปัจจุบันปัญหาเรื้อรังดังกล่าวกลายเป็นปัญหาสำคัญและจำเป็นต้องแก้ไขรีบด่วน ซึ่งแบ่งเป็นปัญหาหลัก ๆ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 84-86)

1) ปัญหาของประชากรในค่านความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อม ประชาชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาความขาดแคลนทางด้านสาธารณูปโภคเป็นอย่างมาก เพราะในชุมชนแออัดมีอาคารบ้านเรือนที่ปลูกสร้างขึ้นอย่างหนาแน่น ในบริเวณที่มีน้ำสกปรก ส่งกลิ่นรบกวนเนื่องจากขาดระบบระบายน้ำที่ดี ขาดแสงสว่างและไม่ได้รับอากาศบริสุทธิ์เพียงพอ การบริการจากรัฐในค่านทางเดิน การระบายน้ำเสีย ประปา และไฟฟ้า ไม่เพียงพอ ค่านสุขภาพอนามัย ประชากรส่วนใหญ่มีปัญหาเมื่อมีการเจ็บป่วยแล้วไม่ทราบวิธีการและไม่มีค่าใช้จ่ายในการไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล นอกจากนี้ชุมชนแออัดยังเป็นแหล่งที่โรคภัยไข้เจ็บติดต่อแพร่หลายกันได้ง่าย

ในค่านสังคม ครอบครัวส่วนใหญ่มีปัญหาทางครอบครัว คนในครอบครัวขาดความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกันทำให้มีการทะเลาะเบาะแว้งกันอยู่เสมอ เด็กขาดความอบอุ่นอันเนื่องจากถูกทอดทิ้ง ขาดการเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทำให้เด็กมีปัญหาเมื่อเติบโตขึ้น

ในค่านความปลอดภัยของคนในชุมชน ปัญหาอาชญากรรมในบริเวณชุมชนแออัดเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะปัญหายาเสพติด พบว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นวัยรุ่นทั้งหญิงและชาย จากการสำรวจของการเคหะแห่งชาติในปี พ.ศ. 2525 พบว่ามีประชากรไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 แสดงความคิดเห็นว่า ในชุมชนแออัดมีปัญหาเกี่ยวกับคดีอาชญากรรม และในจำนวนนี้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 เคยถูกขโมยทรัพย์สินมากจน

ในค่านความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เป็นปัญหาที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดให้ความสำคัญมากปัญหาหนึ่ง ซึ่งแสดงออกในการกีดกันผู้เช่าและเพลิงไหม้ ในความคิดของผู้อยู่อาศัยในชุมชน การกีดกันผู้เช่าและเพลิงไหม้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด เพราะเขาเข้าใจว่าการวางเพลิง เป็นวิธีการที่เจ้าของที่ดินในสังคมไทยนิยมใช้ในการขับไล่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด

2) ปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางเศรษฐกิจประชากรในชุมชนแออัดเป็นจำนวนมาก ประสบปัญหาการขาดรายได้ กล่าวคือ รายได้ไม่พอกับรายจ่าย จากการสำรวจชุมชนแออัดของ การเคหะแห่งชาติ ผู้มีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายมีถึงร้อยละ 70 ในปี พ.ศ. 2522 และมีถึงร้อยละ 90 ในปี พ.ศ. 2523 ความยากจนเกิดจากปัญหาการตกงานเป็นระยะ ๆ และขาดความมั่นคงในการงานอันเนื่องจากการศึกษาน้อย อาชีพของประชากรในชุมชนแออัดส่วนมากมีอาชีพกรรมกรและค้าขาย (ม.ร.ว. อชิน รัตพันธ์ และ วรขพร วิเชียรพงษ์ 2525 : 46) สำหรับการค้าขายโดยมากเป็นการค้าขายแบบทาบเร่ แผงลอย และขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ หนำซ้ำ การประกอบอาชีพในลักษณะนี้มีรายได้ไม่แน่นอนมั่นคง จากปัญหารายได้ไม่พอกับรายจ่าย การขาดความมั่นคงในการงานและรายได้ ก็เกี่ยวข้องถึงเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินที่สุด

3) ปัญหาการศึกษา ประชากรทั้งผู้ใหญ่และเด็กในชุมชนแออัดส่วนมาก มีการศึกษาน้อย ในปี พ.ศ. 2518 การเคหะแห่งชาติสำรวจพบว่า ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ได้รับการศึกษาน้อยกว่าการศึกษาภาคบังคับถึง ร้อยละ 51.55 และมีผู้ไม่ได้รับการศึกษาเลยถึงร้อยละ 22.57 ในเรื่องการศึกษาของคนในชุมชนนี้มีผลต่อการเลือกประกอบอาชีพด้วย ส่วนเด็กพบว่า ร้อยละ 20.64 เรียนอยู่ระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 เด็กพวกนี้จบแล้วก็ไม่แน่ว่าจะไปประกอบอาชีพจากวิชาที่เรียนมาได้ ส่วนมากเมื่อถึงไ้งานก็มักจะมีส่วนพวกที่ไม่ได้เรียนหรือเรียนแล้วออกจากการเรียนกลางคันมีถึงร้อยละ 38.45 จึงนับว่าปัญหาสำคัญทางการศึกษาในชุมชนแออัดอยู่ที่การขาดการศึกษาทั้งผู้ใหญ่และเด็ก

4) ปัญหาของ เด็กโดยเฉพาะในชุมชนแออัด เด็กในชุมชนแออัดมีปัญหาที่แตกต่างจากเด็กทั่วไปหลายประการ จากรายงานการสัมมนาของนิสิตปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับปัญหาของเด็กในชุมชนแออัด (2522 : 8-9) และบท

ความในเอกสารของมูลนิธิทวงประทิป (2525 : 6-11) สรุปปัญหาเกี่ยวกับเด็ก โดยเฉพาะได้ดังนี้

(ก) ปัญหาสภาพส่วนตัวของเด็ก ซึ่งมีสาเหตุมาจาก

(1) พ่อแม่ได้รับความกดดันที่บีบคั้นจากสภาพต่าง ๆ ในสังคมก็มา ระบายกับเด็ก เช่น ความยากจน

(2) ความไม่เข้าใจในเหตุผลและการกระทำของบุคคลรอบตัวเด็ก และผู้รักษากฎหมาย ก่อให้เกิดความรู้สึกขึ้นในตัวเด็ก คือการไม่สนใจกฎหมายทำให้เด็ก ไม่เคารพต่อกฎระเบียบแบบแผนหรือความผิดกฎหมายของ สังคม

(3) ปัญหาความยากจนของครอบครัว ผลักดันให้เด็กออกไปทำงาน หาเงินโดยไม่คำนึงถึงว่าเด็กจะได้เงินมาทางใด ซึ่งเป็นการตอกย้ำความคิด และการกระทำที่ไม่ถูกต้องแก่เด็กมากยิ่งขึ้น

(4) การกระทำบางอย่างเพื่อการอยู่รอดของชีวิตที่ไม่ว่าจะเป็นการ กระทำที่ผิดกฎหมายก็ตาม แต่ในความรู้สึกของเด็กคิดว่าไม่ผิด เช่น การค้าขายเสพติด เด็กคิดเพียงว่าจะนำรายได้มา ให้ครอบครัวเพื่อความอยู่รอด

(ข) สภาพครอบครัว มีสาเหตุมาจาก

(1) พ่อแม่ต้องทำงานหนัก ไม่มีเวลาอยู่ใกล้ชิดและให้การอบรม คุดูแลอย่างถูกต้อง

(2) พ่อแม่ไม่เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของสังคมภายนอกเท่าที่ควร บางคนเป็นพ่อแม่ตั้งแต่อายุน้อย การศึกษาก็น้อย และบางคนก็ไม่ได้รับการศึกษาใน ระบบเลย

(3) การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อลูกทะเลาะกันพ่อแม่จะผลักปัญหา โดยวิธีง่าย ๆ เช่น ใช้วิธีการให้เงินหรือทุบตีใช้อารมณ์โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและจิตใจ ของเด็ก

(ค) ปัญหาสุขภาพ จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากสภาพส่วนตัวและ สภาพครอบครัวของเด็กที่สะสมและหลากหลายนานับประการ มีผลกระทบถึงปัญหาสุขภาพ

ของ เด็ก ทั้ง สุขภาพกายและสุขภาพจิต

ในค่านสุขภาพทาง กาย เด็กในชุมชนแออัดอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แออัด สกปรก ซากสุขลักษณะที่ต่ำ ทำให้เจ็บป่วยเป็นโรคต่าง ๆ อยู่มาก โรคที่เด็กเป็นบ่อย ๆ คือ โรคขาดอาหาร โรคเกี่ยวกับทางเดินอาหาร ไข้หวัด โรคผิวหนัง โรคปอด ฯลฯ นอกจากนี้ชุมชนแออัดยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ เช่น การรักษาโรคด้วยน้ำมันต์ หมอผี ผีเจ้าเข้าทรง ตลอดจนความเชื่อมากมายอีกหลายประการ นับ เป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาสุขภาพอนามัยที่สำคัญประการหนึ่ง

ในค่านสุขภาพจิตของ เด็กในชุมชน มีสาเหตุกระทบมาจากปัญหาสภาพส่วนตัว และสภาพครอบครัวของเด็ก นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ทำให้เด็กมีสุขภาพจิตเสีย กลายเป็นเด็กก้าวร้าว ซอยศักดิ์สินปัญหาด้วยอารมณ์ที่รุนแรง ไม่สนใจกฎระเบียบของสังคม บางคนหวาดกลัว ไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ เชื่อง่าย หรือคือวัน และไม่มี ความหวังในชีวิต

2. เอกสารการสำรวจวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับสภาพการไร้โอกาสทางการศึกษาของ เด็ก

ในชุมชนแออัดกรุง เทพมหานคร

เด็กวัยเรียนซึ่ง อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ อายุ 7-14 ปี ในชุมชนแออัด กรุง เทพมหานครมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้เข้าเรียนหรือเคยเข้าเรียนแล้วออกกลางคัน ในปี พ.ศ. 2512 - 2514 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้สำรวจ ชุมชนแออัดคลองเตย พบว่า สภาพการศึกษาของเด็กที่มีอายุระหว่าง 7-15 ปี ซึ่งเป็น วัยการศึกษาภาคบังคับมีจำนวนที่ไม่ได้เข้าเรียนคิดเป็นร้อยละ 32 ในจำนวนนี้เป็นพวกที่ ออกกลางคันร้อยละ 66 และเป็นพวกที่ไม่เคยเข้าเรียนเลยร้อยละ 34 (คณะสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2516 : 28) เหตุผลของการไม่ได้เข้า เรียนส่วนมากเกิดจากการไม่มีใบเกิด ไม่มีทะเบียนบ้าน บางคน ไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การ เรียน ค่ารถ ค่าอาหารไปโรงเรียน บางคนต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน ต้องเลี้ยงน้อง (บุญธรรม แย้มต้น 2525 : 187) ในการสำรวจของคณะสังคมสงเคราะห์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงกล่าวปรากฏว่า เยาวชนอายุ 7-15 ปี ที่ควรจะเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาประมาณ 7270 คน แต่ปรากฏว่ามีเด็กเข้าโรงเรียนเพียง 3,915 คนเท่านั้น มีเด็กที่ไม่ได้ไปโรงเรียน 3,355 คน ในจำนวนเด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่ไม่เคยเข้าเรียนมาก่อนเลย 1,808 คน และออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ 1,547 คน (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 9-15)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้สำรวจชุมชนแออัดคลองเตย พบว่า ประชากรที่สำรวจมีประมาณ 30,074 คน อายุตั้งแต่ 14 ปีลงไปมีประมาณร้อยละ 47 อายุของประชากรระหว่าง 15-64 ปี มีประมาณร้อยละ 51 และประชากรที่มีอายุสูงกว่านี้มีประมาณร้อยละ 1 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวเรียนสำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีร้อยละ 65 สูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีร้อยละ 17 สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือสูงกว่ามีร้อยละ 9 ส่วนผู้ที่เรียนไม่จบแต่ออกกลางคันก่อนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย มีประมาณร้อยละ 5 และร้อยละ 11 ตามลำดับ

ในปีพ.ศ. 2521 สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร ได้สำรวจชุมชนหนาแน่นในกรุงเทพมหานคร 125 แห่ง เพื่อต้องการข้อมูลและปัญหาของชุมชนแออัดสำหรับการประกอบการศึกษาการจกลำดับความสำคัญในการปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด พบว่า มีประชากรในชุมชนแออัดทั้งหมด 168,667 คน 27,740 ครอบครัว เป็นเด็กวัย 0-4 ปี ประมาณร้อยละ 30.94 ของประชากรทั้งหมด หรือประมาณ 52,200 คน เป็นเด็กวัย 7 ปี ที่ไม่ได้เข้าเรียนภาคบังคับประมาณร้อยละ 13.42 หรือประมาณ 425 คน และจำนวนประชากรวัย 7 - 14 ที่ไม่ได้เข้าเรียนภาคบังคับมีประมาณ ร้อยละ 9.05 หรือประมาณ 950 คน เป็นชายร้อยละ 52 เป็นหญิงร้อยละ 48 (สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร 2521 : 4 - 5)

จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง นโยบายของเด็กระยะยาว 2522 (2524 : 3-35) กล่าวไว้ว่า ระดับการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัดวัย 6 - 14 ปี มีร้อยละ 46 เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 27 เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 12 เรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 5

ของ เด็กวัยนี้ยังไม่ได้เข้าเรียนเลย

ในปี พ.ศ. 2524 กรุงเทพมหานคร มีนโยบายที่จะช่วยเหลือเด็กและเยาวชนวัย 7-25 ปี ในแหล่งชุมชนแออัดที่ไม่มีโอกาสเรียน หรือต้องการฝึกอาชีพโดยกรุงเทพฯ จะสร้างโรงเรียนเคลื่อนที่ในชุมชนที่มีปัญหา จึงได้ให้สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพฯ เป็นคณะกรรมการอำนวยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลการขาดเรียนภาคบังคับ และความต้องการฝึกอาชีพของ เยาวชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร จำนวน 40 แห่ง ในวันที่ 14 เขต (สำนักนโยบายและแผน 2524 : I-III) ปรากฏว่า ในด้านภาวะการขาดเรียนภาคบังคับในชุมชนแออัดมีเยาวชนวัย 7-25 ปี ซึ่งไม่ได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ จำนวนทั้งสิ้น 1,329 คน จำแนกเป็นเยาวชนเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ (7-14 ปี) จำนวน 426 คน เป็นชาย 215 คน หญิง 211 คนหรือร้อยละ 50.5 และ 49.5 ตามลำดับ และเป็นเยาวชนเกินวัยเรียนการศึกษาภาคบังคับ (อายุ 15-25 ปี) จำนวน 903 คน เป็นชาย 439 คน หญิง 464 คน หรือร้อยละ 48.6 และ 51.4 ตามลำดับ

เยาวชนวัยเรียนภาคบังคับ (อายุ 7-14 ปี) ที่ไม่ได้เข้าเรียนภาคบังคับ จำนวน 426 คน อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด 37 แห่ง จำนวนเยาวชนเหล่านี้มีมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชนตั้งแต่จำนวน 1 คนในชุมชนหนาแน่นแออัดชวยสังชะวิณะ 1 เขตบางเขน ไปจนถึงจำนวน 56 คน ในชุมชนหนาแน่นแออัดหลังโรงเรียนอัสสละหิยะฮ์ เขตยานนาวา

สำหรับสาเหตุของการไม่เข้าเรียนของเด็กวัยเรียนในชุมชนแออัดนั้นจากการสำรวจของ สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพฯ (2524 : III) และชมรมของ 6 มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด (2524 : 4) ได้ชี้ชัดว่าความสำคัญของการขาดเรียนไว้ดังนี้

- 1) ฐานะยากจน จากการสำรวจมีคนยากจนมากร้อยละ 46.9 ในภาวะเศรษฐกิจที่สูงมากขึ้นทุกปี ทำให้ทุกคนในครอบครัวต้องออกหางาน
- 2) ทองไขแรงงานบุตร มีร้อยละ 22.4

3) ชาติหลักฐานการเข้ารับการศึกษาอันได้แก่ ใบเกิด ทะเบียนบ้านมีรัชยะ

8.7

4) พิการ บัญชาอาชน มีรัชยะ 5.9

5) มาจากทางจังหวัด

6) พ่อแม่อยู่ไม่เป็นที่

7) พ่อแม่แยกกัน

8) พ่อแม่พิการ และพ่อแม่คิดว่าอายุเด็กยังไม่ถึงเกณฑ์

3. ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชนแออัดกรุง เทพมหานครและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กรุง เทพมหานครในตอนต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้
 รับการพัฒนาในแนวสมัยใหม่แบบชุมชนในประเทศที่มีการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม ในราว
 พุทธศักราช 2411 ได้มีการตัดถนนเจริญกรุงเป็นสายแรก นายช่างชาวยุโรปได้มีส่วน
 ช่วยวางผังเมือง การสาธารณสุขโลกใหม่ ได้รับการส่งเสริม เช่น รถราง รถไฟ การ
 ประปาและการสร้างสวนสาธารณะ ในปี พ.ศ. 2443 ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 พระนคร
 ชนบุรีขยายตัวมาถึงคลองคูกองกรุงเกษม มีพื้นที่ประมาณ 13.3 ตารางกิโลเมตร
 ประชากรมีเพียงประมาณ 6 แสนคน ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระนครชนบุรีนับเป็นเมืองที่เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามจนได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่สะอาด
 ที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียสมัยนั้น ต่อมาประเทศไทยถูกคุกคามจากมหาอำนาจจักรวรรดินิยม
 แห่งยุโรปอยู่เสมอ ความจำเป็นต้องรักษาเอกราชฉะนี้โดย ทำให้รัฐจำต้องดำเนิน
 นโยบายสร้างความเจริญอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้านให้แก่ครหลวงอย่างโดดเด่น ในปี
 พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็น
 ระบอบประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญและรัฐสภาในสมัยนั้นได้ส่งเสริมความเจริญแต่เฉพาะ
 ราชธานี จึงทำให้พระนครชนบุรีขยายตัวเร็วมาก ในค่านจำนวนประชากรและพื้นที่
 จนเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติในเวลาต่อมา ในปีนี้พระนครชนบุรีมีพื้นที่ประมาณ 40 ตาราง
 กิโลเมตร มีประชากรประมาณ 700,000 คน

ในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลขึ้น
 ซึ่งต่อมาเทศบาลได้รับมอบกิจการเพิ่มเติม เช่น การประปา การตำรวจเทศบาล และ

ในเวลาต่อมากิจการบางอย่างถูกโยกกลับไปให้รัฐบาลจัดทำเอง ปี พ.ศ. 2479 นี้เอง ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งเทศบาลกรุงเทพมหานครขึ้น รับผิดชอบกิจการต่าง ๆ ที่กระทรวงมหาดไทยดำเนินการอยู่เดิมมาดำเนินการ ในปี พ.ศ. 2483 มีการพัฒนาโครงการที่ศึกษาอาศัยในประเทศปีแรก โดยให้กองเคหะสถาน กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้รับผิดชอบ ในปี พ.ศ. 2485 ได้ตราพระราชบัญญัติอาคารสงเคราะห์ จัดตั้งสำนักงานในกระทรวงมหาดไทย เพื่อแก้ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมย่านสะพานยมราช โดยจัดสร้างที่อยู่อาศัยราคาถูกลงและถูกสุขลักษณะ รัฐบาลและผู้บริหารพระนคร สมัยนั้นได้ให้ความสนใจ เกี่ยวกับปัญหาการขยายตัวอย่างรวดเร็วของประชากรและพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ว่าเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติและเริ่มที่จะหาแนวทางแก้ไขการแก้ไขของรัฐบาล ในปี พ.ศ. 2500 ใช้วิธีทำลายสภาพของแหล่งเสื่อมโทรมให้หมดสภาพไปโดยวิธีรื้อถอนทำลายสภาพแหล่งเสื่อมโทรม แต่ยังไม่สามารถแก้ไขได้

ระยะใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504 -

2513)

ก่อนหน้านั้น ในปี พ.ศ. 2503 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานแก้ไขแหล่งเสื่อมโทรมให้อยู่ในสังกัดกรุงเทพมหานคร เริ่มปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมหน้ากรมทางหลวง โดยใช้วิธีรื้อถอนแล้วสร้างใหม่ โดยใช้งบประมาณ 25 ล้านบาทปลูกสร้างสถานที่ทำการสำนักงานองค์การซีอาโอที และโรงพยาบาลรามาศิริ ในปี พ.ศ. 2508 กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมบนเกาะถนนพระราม 4 ซึ่งมีบริเวณใกล้เคียงกับบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมหน้ากรมทางหลวง โดยใช้วิธีรื้อถอนอาคารบางส่วนเพื่อก่อสร้างถนนทางระบายน้ำ และอาคารสงเคราะห์ใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 เทศบาลนครกรุงเทพแก้ไขปัญหาลำเหมืองเสื่อมโทรมบริเวณหมู่บ้านวัดจวน สะพานขาวคานเหนือกรุงเทพมหานครใกล้เคียงสะพานขาวที่ข้ามคลองผดุงกรุงเกษม การปรับปรุงของเทศบาลใช้วิธีตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหามี 3 โครงการ คือ

- 1) การทึดไฟฟ้าตามทางเดินภายในแหล่งเสื่อมโทรม
- 2) สร้างทางเดินในบริเวณที่ดินของวัด
- 3) มีนโยบายให้ยุบระสบอัครคีภัยไปอยู่ที่อาคารสงเคราะห์

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
ณราลงกรณมหาวิทยาลัย

ในปี พ.ศ. 2511 คณะกรรมการสวัสดิการครอบครัว สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สํารวจข้อมูลสภาพความเป็นอยู่ และปัญหาความเดือดร้อนของผู้มีรายได้น้อยในแหล่งเสื่อมโทรมในเขตเทศบาลนครกรุงเทพฯ ซึ่งปรากฏผลของการสำรวจว่ามีแหล่งเสื่อมโทรม ประมาณ 50 แห่ง จำนวนครอบครัวประมาณ 24,150 ครอบครัว และมีผู้หาที่อยู่อาศัยชั่วคราวบริเวณแหล่งเสื่อมโทรม หน้ากรมทางหลวงแผ่นดิน ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทำการสำรวจบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมบริเวณหลังบ้านมิ่งคศิลา เพื่อกำเนินงานคานสังคมสงเคราะห์ให้กับประชาชนในบริเวณนี้ และในปี 2514 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ก็ได้ทำการสำรวจแหล่งเสื่อมโทรมคลองเคียบ เพื่อกำเนินงานคานสังคมสงเคราะห์ให้กับประชาชนที่มกรุกเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมท่าเรือคลองเคียบ ปีถัดมาคณะปฏิวัติมีประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้จังหวัดพระนครและธนบุรีเข้าเป็นนครหลวงกรุงเทพฯ และจัดตั้งการเคหะแห่งชาติขึ้นทำหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับเคหะเพื่อให้เขาและเขาชื่อสำหรับผู้มีรายได้น้อยและมีรายได้นานกลาง

ในระยะใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ในวันที่ 16 มีนาคม 2520 คณะรัฐมนตรีลงมติในหลักการ ให้มีการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมตามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอ แล้วมอบให้การเคหะแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการ ในวันที่ 1 เมษายน 2520 การเคหะแห่งชาติ ได้จัดตั้งสำนักงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมตามนโยบายที่อยู่อาศัยและนโยบายหลักของการเคหะแห่งชาติ วางแผนปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมในเขตกรุงเทพมหานครและภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 104-108)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ซึ่งเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2520 รัฐบาลให้ความสำคัญของการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับชุมชนแออัดมากกว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับก่อน ๆ ทั้งนี้โดยการบรรจุแนวทางในการแก้ปัญหาและการสกัดกั้นการขยายตัวของชุมชนแออัดไว้ในสาระสำคัญของแผน จึงจะเห็นได้จากแนวทางการพัฒนาหลักหลาย ๆ ประการของแผนพัฒนาฉบับนี้

จากการพิจารณาครหลวงและการปรับปรุงชุมชนแออัดของกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านมามาดูจะเห็นว่า รัฐบาลและผู้บริหารของกรุงเทพมหานครได้ให้ความสนใจ เอาใจใส่แก้ปัญหาชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครมาช้านานแล้วแต่ผลปรากฏว่าชุมชนแออัดมีได้หมดสิ้นหรือลดจำนวนลงจนเป็นที่น่าพอใจแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม กลับมีจำนวนชุมชนแออัดและปัญหามากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากการกำหนดนโยบายการพัฒนาครหลวงที่ผ่านมามีได้เร่งรัดพัฒนาทาง ด้านเศรษฐกิจและความเจริญต่าง ๆ ให้นครหลวง และในขณะเดียวกันก็ไม่มีมาตรการค้ำค้ำจนถึงผลกระทบของความเจริญเติบโตของผลเมือง และพื้นที่ที่จะเกิดขึ้น การวางนโยบายระดับชาติในการปรับปรุงชุมชนแออัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และที่ 2 (2504 - 2509, 2510 - 2514) ก็ไม่ได้เน้นถึงปัญหาชุมชนแออัดอย่างจริงจัง ทั้งที่ในขณะนั้นปัญหาชุมชนแออัดได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรง ควรจะได้พิจารณาเป็นสาระสำคัญ การปรับปรุงชุมชนแออัดเริ่มจะมีการกำหนดแนวนโยบายกันอย่างจริงจังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ในสาระของการดำเนินการเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมของสังคมในทางปฏิบัติ รัฐได้จัดการเคหะแห่งชาติเพื่อจัดดำเนินการแก้ไขปัญหาลำเลียงเสื่อมโทรม อย่างไรก็ดี การแก้ไขปัญหาลำเลียงในระยะเวลาแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาลำเลียงเสื่อมโทรมได้เท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากแนวทางในการปฏิบัติในขณะนั้นมุ่งแก้ไขปัญหาลำเลียงโดยวิธีหรือล้างชุมชนแออัด มิได้สกัดกั้นการเกิดใหม่ด้วย ขณะเดียวกันการสร้างอาคารสงเคราะห์มิได้แก้ปัญหาลำเลียงที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ตรงกันข้าม กลับกลายเป็นว่าผู้ที่อยู่อาศัยอาคารสงเคราะห์กลับเป็นผู้ที่มีฐานะปานกลางเข้ามาแย่งที่อยู่ของผู้ยากจนและผู้ยากจนจริง ๆ ก็ไปสร้างบ้านอยู่ในชุมชนแออัดแห่งใหม่ นอกจากนี้ สาระสำคัญส่วนใหญ่ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 3 ยังคงส่งผลสร้างความเจริญเติบโตที่เกินขนาดให้กับกรุงเทพมหานคร

ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 ได้มีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วย ตลอดจนหน่วยงานเอกชน มูลนิธิต่าง ๆ ได้ไปดำเนินการแก้ไขปัญหาลำเลียงชุมชนแออัด ทั้งในลักษณะแก้ปัญหาโดยตรง และสกัดกั้นปัญหา แม้กระนั้นแหล่งชุมชนแออัดก็ยังมีปัญหาหนักอึ้งอยู่ในปัจจุบัน

ในระยะเริ่มแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 (2525 - 2529) รัฐบาลยังดำเนินงานแก้ไข ปัญหาชุมชนแออัดอยู่ตลอดเวลา ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการ ตลอดจนทัศนคติ ทาง ๆ ของผู้ที่เขาปรับปรุงพัฒนาและเกี่ยวข้องกับชุมชนแออัดมากขึ้น โดยเฉพาะได้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิม ซึ่งเห็นว่าชุมชนแออัดเป็นสิ่งเลวร้ายคล้ายมะเร็งที่จำเป็นต้อง รีบกำจัดรีบควน โดยเปลี่ยนคำแหล่งเสื่อมโทรม มาเป็นชุมชนแออัด เป็นการรับทราบ และเข้าใจอย่างแท้จริงว่าชุมชนแออัดมิใช่สิ่งที่มีแต่ด้านร้ายอย่างเดียว แต่ชุมชนแออัด มีหลายสิ่งที่มีประโยชน์แก่ผู้มีรายได้น้อยเหมือนกัน (ม.ร.ว. อकिन รพีพัฒน์ และวรรณาพร วิเชียรวงษ์ 2525 : 1-10)

หน่วยงานและโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด

1. สำนักงานปรับปรุงชุมชนแออัด

จัดตั้งขึ้นในวันที่ 1 เมษายน 2520 ขึ้นอยู่กับการเคหะแห่งชาติ สังกัด กระทรวงมหาดไทย

การดำเนินงาน

ปรับปรุงสภาพแหล่งเสื่อมโทรมในด้านกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจ ด้าน กายภาพ ปรับปรุงถนน ทางเท้า ทางระบายน้ำ ที่ทิ้งขยะและการป้องกันอัคคีภัย ด้าน สังคมและเศรษฐกิจ จัดไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

ก. โครงการที่ดำเนินการเป็นอันดับแรก

1) โครงการจัดระเบียบชุมชน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน มีการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาผู้นำให้รู้จักระบบการบริหาร เพื่อมาพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

2) โครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อม ค่าเนิการปรับปรุงสภาพ แวดล้อมในชุมชนในทนายอยู่ เช่น ระบบการจัดเก็บขยะ การเก็บรักษาความสะอาด ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการทำสวน เป็นต้น

3) โครงการดูแลสุขภาพสาธารณสุข ส่งเสริมให้ผู้อยู่อาศัยรู้จัก รับผิดชอบในการดูแลสุขภาพสาธารณสุขของชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชน

4) โครงการฝึกอบรมบรรเทาสาธารณภัย ส่งเสริมให้มีการรวมตัว เพื่อความสามัคคี ในอันที่จะป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับชุมชนต่าง ๆ

5) โครงการสามะโนคริวทะเบียนบาน ดำเนินการประสานงานกับ กรุงเทพมหานครในการจัดทำสามะโนคริว ทะเบียนบานสำหรับผู้ที่มิปัญหาให้ถูกต้องตาม กฎหมายซึ่งจะมีผลต่อการศึกษา การประกอบอาชีพ และความมั่นคงของประเทศ

ข. โครงการที่จะดำเนินการเป็นลำดับต่อไป

1) โครงการพัฒนาเด็ก เพื่อพัฒนาร่างกายและจิตใจของเด็กให้ แข็งแรง เจริญเติบโตสมวัย โดยการฝึกอบรมเด็ก ผู้ดูแลเด็ก ให้ชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมในการพัฒนาเด็ก เช่น จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน เป็นต้น

2) โครงการสนามเด็กเล่น

3) โครงการส่งเสริมค่านิยมและสุขภาพจิต โดยการจัดตั้งศูนย์ สาธารณสุข หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ฯลฯ

4) โครงการป้องกันยาเสพติด โดยการเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับ โทษของยาเสพติด ตลอดจนวิธีการบำบัดรักษา

5) โครงการเยาวชนสัมพันธ์ โดยการฝึกอบรมให้ความรู้ทาง ด้าน ต่าง ๆ ให้เยาวชน เพื่อเป็นการเตรียมตัวที่จะเป็นผู้ทำประโยชน์ให้กับสังคม และ ประเทศชาติในอนาคต

6) โครงการห้องสมุดและศูนย์ชุมชน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้ที่ สนใจและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

7) โครงการวางแผนครอบครัว เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยทราบวิธีการวางแผนครอบครัวที่ถูกต้อง

8) โครงการส่งเสริมให้อ่านออกเขียนได้

9) โครงการโภชนาการ

- 10) โครงการรักษาความปลอดภัย เพื่อป้องกันอาชญากรรมของชุมชน อันจะก่อให้เกิดความอบอุ่นใจแก่ชุมชน
- 11) โครงการฝึกอบรมอาชีพ
- 12) โครงการจำหน่ายสินค้าราคาถูก
- 13) โครงการเงินกู้เพื่อประกอบธุรกิจย่อย
- 14) โครงการวัสดุก่อสร้างราคาถูก
- 15) โครงการช่วยเหลือทางเทคนิคและเงินกู้ เพื่อปรับปรุงที่อยู่อาศัยและให้คนในชุมชนได้มีโอกาสที่จะปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตนให้ดีขึ้น
- 16) โครงการจัดระบบการใช้จ่ายในครอบครัว
- 17) โครงการนันทนาการหรือกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มและความสามัคคีในชุมชน

โครงการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวนี้ การเคหะจะร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

- พ.ศ. 2511 จักีในชุมชนแออัด 10 ชุมชน จำนวน 4,536 ครอบครัว
- พ.ศ. 2522 จักีในชุมชนแออัด 21 ชุมชน จำนวน 4,745 ครอบครัว
- พ.ศ. 2523 จักีในชุมชนแออัด 22 ชุมชน จำนวน 5,199 ครอบครัว
- พ.ศ. 2524-2525 เป้าหมาย 12,000 ครอบครัว

สรุปผลงาน

การปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนาชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครของสำนักปรับปรุงชุมชนแออัดของการเคหะแห่งชาติ นับว่าเป็นการบริการชุมชนที่ค่อนข้างจะตรงกับความต้องการของชุมชน เพราะได้ดำเนินการแก้ไขในด้านกายภาพ เป็นลำดับแรก ๆ ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานโดยทั่วไป จากนั้นจึงค่อย ๆ ดำเนินการในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา ครอบคลุมทั้งการดำเนินการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด ก็ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงและสม่ำเสมอเพียงพอ รวมทั้งยังมีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินที่เป็นของรัฐและเอกชนที่ไม่

ยอมให้กระทรวงเข้าไปปรับปรุง นอกจากนี้ชุมชนแออัดยังมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงง่ายและรวดเร็วในบางชุมชน การดำเนินการจะต้องศึกษาวิธีที่รัดกุมและคุ้มค่าตั้งนั้นโดยสรุปแล้ว การดำเนินการของสำนักปรับปรุงชุมชนแออัดยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและจะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนแออัดได้มาก ถ้าโครงการต่าง ๆ ได้ถูกนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง และสม่ำเสมอต่อเนื่องกันตลอดเวลา

2. กองผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร

การดำเนินงาน

เป็นหน่วยงานวางแผนและเสนอแนะนโยบายการใช้พื้นที่ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร เช่น นโยบายการใช้ที่ดิน โครงการวางระบบสาธารณูปโภค ฯลฯ ให้กับหน่วยงานปฏิบัติและเป็นหน่วยงานที่ศึกษาพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของการปรับปรุงชุมชนแออัด

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ก. เขตชั้นนอกกรุงเทพมหานคร 11 เขต ได้แก่

เขตพระโขนง

เขตบางกะปิ

เขตบางเขน

เขตภาษีเจริญ

เขตราษฎร์บูรณะ

เขตหนองจอก

เขตมีนบุรี

เขตลาดกระบัง

เขตบางขุนเทียน

เขตหนองแขม

เขตตลิ่งชัน

กองผังเมือง ใ้ค้กำหนดนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณเขตชั้นนอกกรุงเทพมหานคร
ตามการวางและจัดทำผังเมือง เพื่อป้องกันมิให้เขตเกษตรกรรมถูกรุก

ข. เขตชั้นในกรุงเทพมหานคร 13 เขต ได้แก่

เขตพระนคร

เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย

เขตสัมพันธวงศ์

เขตบางรัก

เขตปทุมวัน

เขตพญาไท

เขตดุสิต

เขตห้วยขวาง

เขตยานนาวา

เขตคลองสาน

เขตธนบุรี

เขตบางกอกใหญ่

เขตบางกอกน้อย

กองผังเมือง ใ้ค้ดำเนินการปรับปรุงฟื้นฟูเขตชั้นในกรุงเทพมหานคร โดยใช้
ผังเมืองอื่นเป็นผังแม่บทเพื่อแก้ปัญหาอันเกิดจากชุมชนแออัด โดยประสานงานกับการเคหะ
แห่งชาติ

3. สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร

งานของสำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง
ชุมชนแออัดมี 2 กอง คือ กองนโยบายและแผน 1 และกองนโยบายและแผน 2 ซึ่งมี
บทบาทหลักดังนี้

ก. กองนโยบายและแผน 1

การดำเนินงาน เป็นหน่วยงานที่ทำการศึกษาดูแลโดยสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ใน
ชุมชนแออัด โดยพิมพ์ออกเผยแพร่และเป็นหน่วยงานที่เสนอแนะนโยบาย และวิธีการ

ปรับปรุงและจัดลำดับกอนหลัง ในการปรับปรุงให้กับผู้บริหารกรุงเทพมหานคร

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ สำนักรวบรวมต่าง ๆ ทุก ๆ ด้านในแหล่งชุมชนแออัด
ทั่วกรุงเทพมหานคร

ข. กอนนโยบายและแผน 2

การดำเนินงาน เป็นหน่วยงานที่วิเคราะห์ข้อมูลโครงการหรือแผนงาน และ
ติดตามประเมินผล โครงการที่เกี่ยวข้องกับโครงการของสำนักการศึกษา สำนักอนามัย
สำนักสวัสดิการสังคม โดยเสนอต่อผู้บริหารกรุงเทพมหานคร

ในปี พ.ศ. 2522 ได้วิเคราะห์โครงการของสำนักสวัสดิการสังคม เรื่องขอ
อนุมัติการปักอาชีพนในชุมชนแออัดและการขอปรับปรุงชุมชนแออัด

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

1) วิเคราะห์ข้อเท็จจริงโรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ จำนวน 7

แห่ง

2) วิเคราะห์โครงการปรับปรุงชุมชนแออัด บริเวณซอยอนุช

สุเทรวานคอง ฯ

สรุปผลงาน

งานของสำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด
เป็นงานหาข้อมูลพื้นฐาน วางแผน วิเคราะห์ โครงการ ที่สำนักต่าง ๆ ของกรุงเทพ ฯ
เข้าไปดำเนินการ เป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในลักษณะสนับสนุน จัดหาข้อมูลพื้นฐาน มาก
กว่าเข้าไปปฏิบัติในชุมชน ดังนั้นผลงานที่ส่งผลโดยตรงต่อชุมชนจึงไม่เด่นชัดเท่าที่ควร

4. สำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร

สำนักอนามัย มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงชุมชนแออัด 2 หน่วย คือ

ก. กองส่งเสริมสุขภาพ

การดำเนินงาน ให้บริการด้านส่งเสริมสุขภาพ การวางแผนครอบครัว การ
 โภชนาการโภชนาการ บริการสังคมสงเคราะห์ทางสาธารณสุข หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ในแหล่ง
 เสื่อมโทรม

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

- 1) ให้บริการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ออกตรวจรักษา ป้องกัน เพื่อ
 ส่งเสริมสุขภาพ โดยกำหนดวันและเวลาแน่นอนแก่ชุมชนแออัด 7 แห่ง
- 2) ให้บริการเป็นครั้งคราวและตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเยี่ยมบ้าน
 ราษฎรเพื่อแนะนำอนามัยแม่และเด็ก วางแผนครอบครัว ส่งเสริมโภชนาการ และการ
 สุขศึกษา ให้บริการกลุ่มกันโรค บริการสาธารณสุขแก่ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตตามความจำเป็น
 ในเขตปทุมวัน 20 แห่ง เขตยานนาวา 10 แห่ง เขตห้วยขวาง 55 แห่ง เขตพระโขนง
 35 แห่ง เขตพญาไท 3 แห่ง เขตดุสิต 11 แห่ง เขตป้อมปราบ 3 แห่ง เขตบางกอก-
 น้อย 2 แห่ง เขตธนบุรี 8 แห่ง และแห่งอื่น ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์บริการ
 สาธารณสุข

ข. กองส่งเสริมสาธารณสุข

การดำเนินงาน

- 1) ให้โภชนาการแก่หญิงแม่ลูกอ่อนและประชาชนทั่วไป
- 2) ให้อาหารเสริมแก่เด็กอายุแรกเกิดจนถึง 5 ปี ที่มีภาวะขาด
 สารอาหารตามที่สามารถพบติดต่อกัน 1 ปี เพื่อยกระดับความเจริญเติบโตให้ได้มาตรฐาน
 สำหรับเด็ก

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดในบริเวณความรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข รวม 48

ศูนย์

5. สำนักวิชาคความสะอาด

งานที่สำนักวิชาคความสะอาดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัดโดยตรงคือ งานสุขภาพบาลีสิ่งแวดล้อม กองวิชาการ

การดำเนินงาน

ศึกษา ปรับปรุง เกี่ยวกับการเก็บขนทำลายขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลตามความเหมาะสม

6. สำนักสวัสดิการและสังคม

มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัดเป็น 2 หน่วยงาน คือ

ก. กองสังคมสงเคราะห์

การดำเนินงาน

สำรวจชุมชนแออัดเฉพาะกรณีเพื่อหาข้อมูลในการวางแผนช่วยเหลือผู้ก่อมลพิษแก่แม่บ้าน เยาวชน ช่วยเหลืออาหารกลางวัน อุปกรณ์การศึกษา เครื่องแบบนักเรียนแก่นักเรียน โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ 7 แห่งและโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในชุมชนแออัด ช่วยเหลือทุนประกอบอาชีพ เครื่องอุปโภคบริโภค ทุนการศึกษา ขอมแซมทางเดินในชุมชนแออัด จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือค่านสาธาณูปโภค ฯลฯ จัดทำทำเนียบหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในชุมชนแออัด

บริเวณปฏิบัติงาน

ในปี พ.ศ. 2518 - 2519 ปฏิบัติงานในชุมชนแออัดทำเรือคดลงเคย ปี 2520 บริเวณชุมชนแออัด 4 แห่ง โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ 6 แห่ง พ.ศ. 2523 บริเวณชุมชนแออัด 8 แห่ง ในโรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ของสำนักการศึกษา 7 โรงเรียน

ข. กองการสันตนาการ (ศูนย์เยาวชนคลองเตย)

การดำเนินการ

ให้บริการแก่เด็กในค่านักศึกษา สันตนาการ ฝึกอาชีพต่างๆ ระเบียบขั้น พัฒนา
บุคลิกภาพ และความประพฤติเยาวชน จัดห้องสมุดให้เด็กและเยาวชน

บริเวณปฏิบัติงาน

บริเวณชุมชนแออัด คลองเตย ศูนย์รวมน้ำใจ ล็อก 6

7. สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร

หน่วยงานที่ดำเนินงานในชุมชนแออัดของสำนักงานศึกษา ได้แก่ งานนอกระบบฝ่ายการศึกษา กองโรงเรียน

การดำเนินงาน

- 1) จัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่
  - 2) จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพ และหน่วยฝึกอาชีพเคลื่อนที่
  - 3) บริการอาหารกลางวัน อุปกรณ์การศึกษา เสื้อผ้า ยารักษาโรค
- ให้แก่โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ โรงเรียนชุมชนหมู่บ้าน
พัฒนา จัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้แก่โรงเรียนฝึกอาชีพในชุมชนแออัด

บริเวณปฏิบัติงาน

บริเวณแหล่งเสื่อมโทรม 11 แห่ง คือคลองเตย ล็อก 6 ซอยอ่อนนุชบางซื่อ
ศูนย์ชุมชนประชาชน ซอยสวนพลู ซอยนนทบุรี วัดราษฎร์บูรณะ แขวงลุมพินี (บ่อนไก่)
เขตปทุมวัน แขวงดินแดง เขตห้วยขวาง

8. กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น

สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย

การดำเนินงาน

ให้ความช่วยเหลือครอบครัวเด็กที่ยากจน เกือบครึ่ง ซาดแคลน โดยให้ทุน
ในกรประกอบอาชีพให้แม่มดเด็ก ฯลฯ เพื่อให้สามารถเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร
ของตนเองได้ตามควรแก่สภาพ โดยจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

- 1) บริเวณชุมชนแออัดคลองเตย ในวันจันทร์ พุธ ศุกร์ เวลา 9.00 - 12.00 น.
- 2) บริเวณชุมชนแออัดดินแดง และบวรนิเวศน์ ในวันพฤหัสบดี และวัน อังคาร เวลา 9.00 - 12.00 น.

9. โครงการพัฒนาการเด็กแหล่งเสื่อมโทรมประชาชน

สังกัดกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

การดำเนินงาน

- 1) มีงานด้านสวัสดิการครอบครัว งานกิจกรรมเยาวชน งานสวัสดิการ
เด็ก
- 2) ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิ
- 3) ส่งเสริมสวัสดิภาพสตรีโดยจัดให้มีโครงการฝึกอบรมอาชีพ

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดประชาชน

10. กองจัดหางาน

สังกัดกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย

การดำเนินงาน

- 1) จัดสำนักงานจัดหางาน
- 2) ตั้งศูนย์ช่วยเหลือ ให้บริการ จัดหางานแก่คนว่างงาน ใกล้เคียง
กรณีพิพาทระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง โดยไม่คิดมูลค่าตอบแทน
- 3) ตรวจสอบสภาพการทำงาน ของลูกจ้าง ให้อยู่ในสภาพที่ดี
- 4) ทำงานร่วมกับกรมประชาสงเคราะห์

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดท่าเรือ คลองเตย

11. กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน

สังกัดกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย

การดำเนินงาน

ร่วมกับกองบัญชาการตำรวจนครบาล ดำเนินการเกี่ยวกับโครงการเยาวชน
สัมพันธ์ ซึ่งบริการแก่สังคมของชุมชนแออัด เกี่ยวกับปัญหาทางความประพฤติของ เด็ก

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ปฏิบัติต่อเยาวชนเป็นรายบุคคล ตามแบบเยาวชนสัมพันธ์ ไม่ได้เข้าไป
บริการโดยตรงในแหล่งเสื่อมโทรม

12. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กองส่งเสริมอุตสาหกรรมไทย

สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม

การดำเนินงาน

จัดเป็นศูนย์ส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม ฝึกอบรมอาชีพ ให้งานให้ทำ เพื่อให้
ประชาชนในชุมชนแออัดมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยฝึกอาชีพ การทำหวาย การเย็บผ้า ทำ

ทุกตา ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การเสริมสวย ทิมนวด ฯลฯ

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดคลองเตย

ชุมชนแออัดเขมราชูเดิม

ชุมชนแออัดดินแดง

ชุมชนแออัดวัดไม้ต้น

ชุมชนแออัดวัดสร้อยทอง

ชุมชนแออัดกิ่งเพชร

13. สภาวิชาชีพไทย

กองบรรเทาทุกข์ (โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์)

การดำเนินงาน

รักษาพยาบาลผู้ป่วยไข้ เยี่ยมบ้านฉีดยา จ่ายยาตามแพทย์สั่ง โดยจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่ อาทิตย์ละ 2 วัน คือ วันอังคาร วันพฤหัสบดี เวลา 9.00 - 12.00 นาฬิกา

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

บริเวณ ล็อก 6 ศูนย์รวมน้ำใจ ชุมชนแออัดคลองเตย

14. สำนักงานป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดให้โทษ

สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีย

การดำเนินงาน

แก้ไขปัญหาค้ายาเสพติดในชุมชน ร่วมกับการเคหะแห่งชาติ โดยให้คำแนะนำและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดบริการต่าง ๆ ให้เข้าถึงประชาชน

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ปี 2521 - 2522 ทดลองที่ชุมชนแออัด เจริญราษฎร์ หัวหมาก ชุมชนวัดใหญ่ ศรีสุพรรณ ซอยศรีภูมิ และวัดประคิมบุรีวราราม ปี 2523 ขยายเพิ่มอีก 20 กว่าแห่งตาม การเลหะแห่งชาติกำหนด

15. ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ

ก. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

การดำเนินงาน

(1) กระจุกให้หน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชน เข้ามาฝึกอบรม และรับผิดชอบปัญหาของประชาชนในชุมชนแออัด

(2) วิจัยสร้างกลุ่มผู้นำชุมชนและให้การศึกษาแก่ผู้นำชุมชน และประชาชนให้สามารถริเริ่มงานต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดคลองเตย โดยจัดโครงการพัฒนาแหล่งเสื่อมโทรมเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2512 โดยทำวิจัยขัณมูล เข้าปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ เมื่อ พ.ศ. 2514 - 2522

2) สโมสรนักศึกษาชุมชนสังคมพัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การดำเนินงาน

(1) ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนในชุมชนแออัด โดยส่งนักศึกษาอาสาสมัครช่วยสอนหนังสือในวันเสาร์ และวันอาทิตย์

(2) ร่วมปฏิบัติงานกับมูลนิธิคองประทีป ในการสำรวจเกี่ยวกับ ทะเบียนบ้านและสัญบัตร

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

- (1) สारช่วยสอนหนังสือปี พ.ศ. 2521 สอนที่ชุมชนคลองเตย (โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา) ปี พ.ศ. 2522 สอนที่โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ซอยสวนพลู
- (2) สारวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับทะเบียนบ้านและสูติบัตร ชุมชนแออัด
คลองเตย

ข. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1) สโมสรมักศึกษาฝ่ายพัฒนาสังคม (โครงการชุมชนแออัด)

การดำเนินงาน

- (1) สारวิจัยข้อมูลปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนหนังสือ เพื่อจัดการศึกษาให้กับเด็กในแหล่งชุมชนแออัด
- (2) ส่งนักศึกษาอาสาสมัครสอนหนังสือแก่เด็กโรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่
- (3) ร่วมกับมูลนิธิดวงประทีป ในการสำรวจจัดทำสูติบัตรของเด็กในชุมชนแออัด คลองเตย

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดคลองเตย

2) ชมรมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสู่ชุมชน

การดำเนินงาน

- (1) สอนหนังสือให้กับเด็กในชุมชนแออัด
- (2) เผยแพร่ความรู้เบื้องต้นในค่านิยมและโภชนาการ
- (3) สร้างความสามัคคีในหมู่คณะและเสริมสร้างสุขภาพจิตให้กับเด็กโดยจัดงานรื่นเริง เช่น งานปีใหม่ งานวันเกิด ตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความอบอุ่นแก่เด็ก
- (4) ศึกษาปัญหาเพื่อหาวิธีช่วยเหลือโดยพบปะสนทนากับประชาชน

ในแหล่ง เลื่อมโทรม

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดคลองเตย (หมู่บ้านชุมชนพัฒนา) และชุมชนแออัดชวยสวนพลู

ค. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1) ชุมชนมหาวิทยาลัยชาวบ้าน

การดำเนินงาน

- (1) ส่งเสริมชุมชนสอนหนังสือ
- (2) สอนให้ประชาชนในชุมชนแออัด รู้จักวิธีทำแม่ถั่วเหลือง

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดคลองเตย และชุมชนแออัดหลังมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2) ชุมชนคาชอลิค

การดำเนินงาน

ส่งสมาชิกชุมชนสอนหนังสือแก่เด็กในชุมชนแออัดในวันเสาร์ และวันอาทิตย์

แหล่งปฏิบัติงาน

ชุมชนแออัด ท่าเรือคลองเตย

3) ชุมชนส่งเสริมสุขภาพและต่อต้านยาเสพติด

การดำเนินงาน

ส่งสมาชิกเข้าร่วมกับมูลนิธิดวงประทีป สรรวจสุติบัตร ทะเบียนบ้าน และ

ศึกษาปัญหาความสุขภาพและยาเสพติด

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดท่าเรือคลองเตย

4) ชุมชนพัฒนาสังคมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การดำเนินงาน

ส่งสมาชิกเข้าร่วมกับมูลนิธิดวงประทีป สรรวสุตย์ภัทร และทะเบียนบ้าน

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดคลองเตย

ง. มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สโมสรนักศึกษา ชมรมศึกษาปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม

การดำเนินงาน

(1) ส่งสมาชิกชมรมให้การศึกษาแก่ประชาชนค่านอนามัย โดยแนะนำเกี่ยวกับเรื่องความสะอาด การป้องกันโรคติดต่อ การปลูกพืชผัก

(2) จัดตั้งโรงเรียนรามคำแหงพัฒนา และส่งสมาชิกไปสอนในวันเสาร์ และวันอาทิตย์

(3) ร่วมสรรวสุตย์ภัทรทะเบียนบ้านกับมูลนิธิดวงประทีป

บริเวณที่ปฏิบัติ

ค่านอนามัยที่ชุมชนแออัดดินแดง และชุมชนแออัดท่าเรือคลองเตย

จ. มหาวิทยาลัยมหิดล

1) สโมสรนักศึกษา ชมรมสลิ้ม

การดำเนินงาน

(1) ส่งสมาชิกชมรมสอนหนังสือแก่เด็กในวันหยุด

(2) ทัศนารื่องสาธาณสุขให้กับประชาชนในชุมชนแออัดโดยจัดทำ

โครงการ 2 โครงการคือ งานทัศนศึกษา และงานนมถั่วเหลือง

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดวัคสระเกษ และชุมชนแออัดคลองเตย

2) คณะสาธาณสุขศาสตร์

โครงการอาสาพัฒนาชุมชน แหล่งเสื่อมโทรม ของภาควิชาสุขศึกษา

ความเป็นมาของโครงการ

ในปี พ.ศ. 2522 ภาควิชาสุขศึกษา ได้ดำเนินงานในรูปแบบ ของการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยเงินงบประมาณพัฒนาจังหวัดของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร โดยสำนักอนามัยเป็นเจ้าของโครงการร่วมกับภาควิชาสุขศึกษา ในปี 2524 มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับงบประมาณจากโครงการพัฒนาจังหวัดของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพฯ และงบประมาณเดิมเป็นเงิน 20,866,400 บาท ภาควิชาสุขศึกษา เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานโครงการ จึงจัดรูปแบบการดำเนินงานและเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ชำระรายการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนใจ ตลอดจนนิสิต นักศึกษา อาสาสมัครเข้าร่วมดำเนินงาน จำนวนประมาณ 300 คน

การดำเนินงาน

(1) เลือกชุมชนที่ตั้งเกณฑ์ไว้ คือเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้สะดวกในการที่จะเข้าไปปฏิบัติงานได้ ขนาดไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป ไม่มีหน่วยงานอื่นเขาคำเนินงานหรือเป็นความต้องการของชุมชนที่ขอมา

(2) ตั้งคณะทำงาน

(3) วิเคราะห์ชุมชน

(4) เตรียมชุมชน

(5) ดำเนินงาน

(6) ประเมินงาน

(7) สรุปและรายงานผลงาน

โครงการต่าง ๆ

- ก) โครงการสาธารณสุข เพื่อชุมชน
- ข) โครงการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย
- ค) โครงการส่งเสริมพัฒนาอาชีพและเพิ่มผลผลิต
- ง) โครงการในกิจการศึกษา และพัฒนาคุณภาพชีวิต
- จ) โครงการส่งเสริมสุขภาพข้าราชการตำรวจในกรุงเทพมหานคร

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

- (1) ชุมชนข้างโรงเรียนโยธินบูรณะ
- (2) ชุมชนซอยสันติสุข
- (3) ชุมชนหลังสถานีดับเพลิงบางโพ
- (4) ชุมชนบางโพโสมवास
- (5) ชุมชนหลังตลาดบางซื่อ ตรอกข้าวสาร
- (6) ชุมชนวัดสร้อยทอง
- (7) ชุมชนหลังตลาดวัดจันทร์สโมสร
- (8) ชุมชนวัดแคนางเลิ้ง
- (9) ชุมชนวัดสามพระยา
- (10) ชุมชนวัดบางบัว บางเขน
- (11) ชุมชนหน้าวัดไผ่ตัน
- (12) ชุมชนหลังวัดไผ่ตัน
- (13) ชุมชนอุทัยรัตน์
- (14) ชุมชนวัดศักดิ์
- (15) ชุมชนซอยรวมสันติ
- (16) ชุมชนวัดมะกอก
- (17) ชุมชนทางรถไฟยมราช (มิ่งคศิลา)

- (18) ชุมชนห้วยขวาง
- (19) ชุมชนโรงหนังเพชรสยาม
- (20) ชุมชนกินแค
- (21) ชุมชนประสานดาวบรรณ
- (22) ชุมชนสี่เหลียวานคอน
- (23) ชุมชนซอยทองหล่อ
- (24) ชุมชนซอยวิภาวดีแจ่มจันทร์
- (25) ชุมชนพระราม 4 (เทพประทาน)
- (26) ชุมชนตรอกจันทร์สะพาน 5
- (27) ชุมชนตลาดเก่าวัดพระยาไกร
- (28) ชุมชนอุดมสินโรงเรียนพระแม่สงเคราะห์
- (29) ชุมชนวัดปก
- (30) ชุมชนวัดคอน
- (31) ชุมชนตรอกโพธิ์เยื้องวัดมยุราราม
- (32) ชุมชนข้างสถานีวงเวียนใหญ่
- (33) ชุมชนวัดสุวรรณาราม
- (34) ชุมชนวัดโสมนัส
- (35) ชุมชนวัดยางสุทธาราม
- (36) ชุมชนวัดคงมุลเหล็ก
- (37) ชุมชนหน้าวัดคงมุลเหล็ก
- (38) ชุมชนหลังวัดคงมุลเหล็ก
- (39) ชุมชนวัดระฆัง
- (40) ชุมชนจรัลสนิทวงศ์ 16
- (41) ชุมชนใกล้วัดยาง
- (42) ชุมชนจรัลสนิทวงศ์ 85
- (43) ชุมชนหลังสถานีรถไฟย่านภาษีเจริญ
- (44) ชุมชนคลองราชมนตรี

(45) ชุมชนหลังเขตกาญี่เจริญ

(46) ชุมชนหลังโรงรับจำนำบางแค

16. มูลนิธิทองประทีป

ก่อตั้งเมื่อ 30 สิงหาคม 2521 โดยการนำเงินจากรางวัลแม็กไซไซ ของนางสาวประทีป อึ้งทรงธรรม มาเป็นกองทุนเริ่มแรก ตั้งอยู่ที่โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร

การดำเนินงาน

- ก. ระยะแรกเริ่ม งานหลักของมูลนิธิคือการบริการให้กับนักเรียนระดับอนุบาลและประถม โดยมอบทุนครั้งแรก จำนวน 7 ทุน
- ข. โครงการต่าง ๆ ของมูลนิธิ
  - 1) โครงการทุนการศึกษา
  - 2) โครงการทำบุญสุนันต์
  - 3) โครงการขายสินค้าราคาถูก
  - 4) โครงการส่งเสริมศิลปหัตถ์และเย็บผ้า
  - 5) โครงการครอบครัวตัวอย่าง
  - 6) โครงการบวชเณรภาคฤดูร้อน
  - 7) โครงการขยายการศึกษาไปในชุมชนต่าง ๆ
  - 8) โครงการอาหารกลางวัน และนมถั่วเหลืองสำหรับนักเรียนยากจน

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

หมู่บ้านพัฒนา ชุมชนแออัด คลองเตย

17. มูลนิธิเค้กอกอนโนสลัม

เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 22 มิถุนายน 2524 โดยได้รับเงินทุนจากนางสาวประทีป อึ้งทรงธรรม ซึ่งได้รับจากรางวัลเย็บผ้าดีเคน ของมูลนิธิร็อกกี เฟลเลอร์ และเงินสนับสนุนบริจาคสมทบก่อตั้ง

การดำเนินงาน

รับเลี้ยงเด็กอายุตั้งแต่ 1 เดือน ถึง 3 ขวบรับเลี้ยงเป็นประจำและชั่วคราว พ.ศ. 2526 เปิดเวลา 6.30 - 19.00 น. โดยพ่อแม่จะส่งนำบุตรมาส่งและรับที่มูลนิธิ ด้วยตัวเอง คิดค่าเลี้ยงดูคนละ 10 บาทต่อวัน การเลี้ยงดูอาศัยหลักฝึกร่างใช้มือ การช่วยตัวเอง การควบคุมการขับถ่าย การใช้คำสุภาพ ฝึกร้องเพลง ฝึกเต้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ มาให้ความช่วยเหลือแก่เด็กในค่านต่าง ๆ อีกหลายหน่วยงาน

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัด คลองเตย

18. โครงการสภาสตรีฯปรับปรุงชุมชนแออัด

ความเป็นมา

สภาสตรีได้ร่วมมือกับหน่วยงานหลายหน่วยงาน ในการปรับปรุงพัฒนาชุมชนแออัด เช่น การเคหะแห่งชาติ กองทัพอากาศที่ 1 กรุงเทพมหานคร และสมาคมต่าง ๆ

การดำเนินงาน

สภาสตรี มีจุดมุ่งหมายปรับปรุงชุมชนแออัดในค่านเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก โดยพิจารณาทั้งศูนย์ต่าง ๆ ในชุมชนแออัด และจัดตั้งโครงการต่าง ๆ 7 โครงการ คือ

- 1) โครงการส่งเสริมสตรีช่วยพัฒนาชุมชน (ส.ช.พ.)
- 2) โครงการพัฒนาเด็ก
- 3) โครงการส่งเสริมสวัสดิภาพสตรีและเยาวชน
- 4) โครงการศึกษานอกระบบ
- 5) โครงการศึกษาเรื่องสตรีไทย
- 6) โครงการส่งเสริมผู้บริโภค
- 7) โครงการส่งเสริมงานหัตถกรรมศิลปไทย (ศิลปอาชีพพิเศษ)

นอกจากนี้ยังร่วมกับการเคหะแห่งชาติปรับปรุงชุมชนแออัดทางด้านกายภาพอีก 27 ชุมชน รวมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอีก 13 โครงการ ดังนี้

- 1) โครงการฝึกอาชีพ
- 2) โครงการจัดตั้งสถานวัยเด็กกลางวัน
- 3) โครงการจัดตั้งศูนย์สุขภาพอนามัย
- 4) โครงการจัดตั้งสนามเด็กเล่น
- 5) โครงการวางแผนครอบครัว
- 6) โครงการให้กู้ยืมเงินเพื่อขยายกิจการค้าขาย
- 7) โครงการเผยแพร่ป้องกันและรักษาสุขภาพจิตใจให้โทษ
- 8) โครงการสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการเจ็บป่วยและตาย
- 9) โครงการเยาวชนสัมพันธ์
- 10) โครงการห้องสมุดชุมชน
- 11) โครงการสามะโนครัว
- 12) โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่
- 13) โครงการส่งเสริมและช่วยให้อ่านออกเขียนได้

ในงบประมาณปี พ.ศ. 2526 สภาสตรีแห่งชาติเสนอโครงการปรับปรุงชุมชนแออัด 9 โครงการ คือ

- 1) โครงการส่งเสริมอาชีพ
- 2) โครงการจัดตั้งสถานวัยเด็กกลางวัน
- 3) โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่
- 4) โครงการปรับปรุงสนามเด็กเล่น ห้องสมุด และศาลาอเนกประสงค์
- 5) โครงการอบรมอาสาพยาบาล
- 6) โครงการวางแผนครอบครัว
- 7) โครงการจัดหาไฟทางสาธารณะในชุมชน
- 8) โครงการฝึกอบรม ทส. ปช.
- 9) โครงการเยาวชนสัมพันธ์

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ปฏิบัติงานในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร 27 ชุมชน

19. มูลนิธิเด็ก

เป็นมูลนิธิที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ทุกข์ยาก และถูกทอดทิ้งให้มีโอกาสพัฒนาอย่างสมบูรณ์ สนับสนุนสิทธิพิเศษของเด็กตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็กองค์การสหประชาชาติ

การดำเนินงาน

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด มูลนิธิจัดหน่วยเคลื่อนที่ ให้ความรู้เรื่องโภชนาการและอนามัยแก่แม่ในชุมชนแออัด และบ้านพักคนงานก่อสร้าง โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น หุ่นมือ ละคร แผ่นภาพสไลด์ นอกจากนี้ยังจัดให้มีศูนย์เด็กเคลื่อนที่ให้การดูแล ตลอดจนให้การศึกษแก่เด็ก ๆ ตั้งแต่ 3 ขวบขึ้นไป ที่ต้องติดตามพ่อแม่เข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

- 1) ชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร
- 2) บริเวณที่ก่อสร้างขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร

20. สมาคมสตรีศึกษามหาวิทยาลัย

การดำเนินงาน

ได้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัดในลักษณะการให้การศึกษแก่เด็ก และผู้ปกครอง โดยทั้งศูนย์พัฒนาเด็ก หองสมุด ศูนย์ตรวจสอบสุขภาพ และการฝึกอาชีพ เช่น ถักโครเชติกเสื้อ ตัดเย็บเสื้อผ้า ประดิษฐ์เศษวัสดุ ทำอาหาร นอกจากนี้ยัง เปิดคณะพยาบาลแก่ผู้สนใจในชุมชน

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนบ้านครัวเหนือ ชุมชนบ้านครัวใต้ ชุมชนวัดพญายิ่ง

21. ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล

สังกัดมิชชันโรมันคาซอลิค

เป็นองค์กรสังคมสงเคราะห์เอกชน ดำเนินการโดยอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ฯ

การดำเนินงาน

ได้เข้าช่วยเหลือชุมชนแออัดคลองเตย โดยดำเนินงานด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ช่วยเหลือพัฒนาการทางกายและใจ
- 2) จัดตั้งโรงเรียนสามัคคีสงเคราะห์สอนในระดับประถมศึกษา
- 3) จัดตั้งคลินิกมารีรักษ์ ให้การรักษาโรคทั้งเด็กและผู้ใหญ่
- 4) ช่วยเหลืออาคารกลางวันแก่เด็กนักเรียน
- 5) ใ้ทุนเด็กยากจน 500 คน
- 6) จัดตั้งบ้านพักเด็กชาย ที่มีปัญหาทางครอบครัวและจิตสขณวิชาชีพ

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดคลองเตย

22. ทรวงมหาวิทยาลัยของรัฐ

โครงการอาสาสมัครพัฒนาชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร

เป็นโครงการที่ทรวงมหาวิทยาลัยของรัฐ จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงจัดขบวนกาพัฒนา และกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของประชาชนในชุมชนแออัด โดยใช้บัณฑิตนักศึกษา และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ประมาณ 800 คน

การดำเนินงาน

- 1) สสำรวจความต้องการของประชาชนในชุมชนแออัด

2) ร่วมปรับปรุงพัฒนาตามความต้องการของประชาชน โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

บริเวณที่หน่วยงานปฏิบัติ

ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร 156 แห่ง แบ่งเป็น 5 ศูนย์ ศูนย์ละประมาณ 30 ชุมชน

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐ และหน่วยงานเอกชนอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานในชุมชน

ชุมชนแออัดจำนวน 350 แห่ง ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วไปในกรุงเทพมหานคร ได้มีหน่วยงานของรัฐและเอกชนเป็นจำนวนมากที่เข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ หลายด้าน หลายประการ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญในการวางแผนด้านการประสานงานน้อย มีลักษณะต่างคนต่างทำมาก บางครั้งทำให้เกิดประสক্তি และการดำเนินการของแต่ละหน่วยงานเกิดความซ้ำซ้อนกัน และแม้จะมีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนที่เข้าไปดำเนินการมากก็ตาม แต่ยังคงขาดหน่วยงานหลักที่จะรับผิดชอบการดำเนินการ แกไขปัญหาของชุมชนแออัดอย่างแท้จริงสำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อแกไขปัญหาชุมชนแออัดของหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการปรับปรุงในด้านกายภาพ สวัสดิการสังคม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่เป็นหลัก มิได้มุ่งเน้นในการพัฒนาบุคคลมากนัก ในด้านข้อมูลการเก็บการวิจัย ข้อมูลของหน่วยงานราชการและเอกชนที่ผ่านมายังมีลักษณะที่เก็บข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะหน่วยงานของตนเอง และเป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ศึกษาลักษณะต่าง ๆ ครบทุกด้าน ส่วนมากศึกษาด้านกายภาพมากกว่าที่จะศึกษาถึงสภาพทาง เศรษฐกิจ และสังคม กรณีที่มีการศึกษาสภาพ เศรษฐกิจ และสังคม มักจะศึกษาเฉพาะกรณีหรือเฉพาะบริเวณข้อมูลต่าง ๆ จึงไม่อาจเป็นตัวแทนข้อมูลในชุมชนแออัดทั้งหมดได้

นอกจากนี้การปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ยังขาดความต่อเนื่องและความจริงจัง การประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงงานยังมีน้อย จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชุมชนแออัดยังคงมีสภาพที่เป็นปัญหาอยู่ต่อไป

4. การจัดการศึกษาที่จัดโดยเฉพาะสำหรับเด็กวัยเรียนในชุมชนแออัด ของสำนัก การศึกษากรุงเทพมหานคร

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษากับ
เด็กวัยเรียนในชุมชนแออัดโดยเฉพาะ ในปัจจุบันมีโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อบริการชุมชนแออัด
3 ประเภท คือ

1. โรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร จัดตั้งขึ้นภายในแหล่งเสื่อม-
โทรมมี 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ และโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ทั้ง
อยู่ในบริเวณชุมชนแออัดคลองเตยทั้ง 2 โรงเรียน การดำเนินการตลอดจนหลักสูตรและ
กิจกรรมการเรียนการสอน มีลักษณะเหมือนกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปของกรุงเทพฯ

2. โรงเรียนฝึกอาชีพและสารพัดช่าง จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกวิชาชีพให้กับเด็กและ
เยาวชนในแหล่งเสื่อมโทรม ในปี พ.ศ. 2523 มี 5 โรงเรียน คือ

2.1 โรงเรียนฝึกอาชีพช่างไฟฟ้า วิทยุโทรทัศน์ ทั้งอยู่ในบริเวณหลังสถานี
ตำรวจนครบาลยานนาวา ถนนศรีเวียง แขวงสีลม เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร เปิด
ทำการสอนเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2508 เปิดสอน 2 ประเภท คือ

- ช่างวิทยุและโทรทัศน์ หลักสูตร 5 เดือน 300 ชั่วโมง
- ช่างไฟฟ้า หลักสูตร 5 เดือน 300 ชั่วโมง

รับนักศึกษาชายหญิงที่มีอายุ 14 ปีขึ้นไป ไม่ได้จำกัดความรู้ ในปี พ.ศ. 2523
มีนักเรียน 90 คน

2.2 โรงเรียนฝึกอาชีพช่างเครื่องยนต์ ทั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนวิสุทธิ-
ถนนประชาสงเคราะห์ แขวงดินแดง เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร เปิดทำการสอน
เมื่อ 27 พฤษภาคม 2504 ในปี พ.ศ. 2523 มีผู้เรียน 130 คน

2.3 โรงเรียนสารพัดช่างกรุงเทพมหานคร (อาทร สังฆะวิณะ) ทั้ง
อยู่ใกล้สถานีเทคโนโลยีพระจอมเกล้า บางมด ชนบุรี ถนนร่มเกล้า เขตราชวัตร
กรุงเทพมหานคร เปิดสอนครั้งแรกในวันที่ 1 กรกฎาคม 2519 วิชาที่เปิดสอนมี 5 วิชา

คือ ชาวเครื่องยนต์ ชาววิทยุโทรทัศน์ ชาวไฟฟ้า ช่างตัดเสื้อผ้าสตรี และช่างเสริมสวย สตรี รับผิดชอบอายุ 14 ปีขึ้นไป ความรู้ไม่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปี พ.ศ. 2522 มีจำนวน นักศึกษา 351 คน

2.4 โรงเรียนฝึกอาชีพช่างก่อสร้าง ตั้งอยู่ที่ซอยปลูกลีต (บ่อนไก่) ถนน พระราม 4 แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2514 วิชาที่เปิดสอนมี ช่างไม้ปลูกลีต ช่างไม้ครุภัณฑ์ ช่างปูน ช่างสี ช่างเขียนแบบ ช่างสุขภัณฑ์ ช่างเชื่อม ช่างก่อสร้าง ในปี พ.ศ. 2523 มีนักเรียน 46 คน

2.5 โรงเรียนฝึกอาชีพช่างเสริมสวยและเสื้อผ้าสตรี ตั้งอยู่ที่ซอยประชา สงเคราะห์ แขวงดินแดง เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร เริ่มเปิดสอนเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2510 วิชาที่เปิดสอนในปัจจุบันคือ

- ช่างเสริมสวยหลักสูตร 5 เดือน
- ช่างตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีหลักสูตร 5 เดือน

รับสมัครสตรีที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ความรู้ อ่อนออกเขียนได้ ในปี พ.ศ. 2522 มีนักศึกษาทั้งหมด 195 คน

3. โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่

เป็นโรงเรียนที่สร้างขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์บังคับ ซึ่งอยู่ตาม แหล่งชุมชนแออัดที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในโรงเรียนตามปกติได้ หรือต้องออกจาก โรงเรียนกลางคืนเพราะสาเหตุต่าง ๆ

ความหมาย ตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียน สงเคราะห์เคลื่อนที่ และการสงเคราะห์เด็กนักเรียน โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2521 ข้อ 3 กล่าวว่า "โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่" หมายถึง โรงเรียนที่สร้างขึ้นชั่วคราวในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรม ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อสอนเด็กที่อยู่ในเกณฑ์บังคับประถมศึกษาซึ่งมีปัญหาไม่เข้าโรงเรียนสายสามัญได้ โดย จัดชั้นเรียนหรือแบ่งกลุ่มเรียนเพื่อให้เด็กเหล่านั้นมีความรู้อ่านออกเขียนได้

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
- 2) เพื่อให้รู้จักแนวทางในการประกอบอาชีพ
- 3) เพื่อให้รู้จักเล่นกีฬาและการบันเทิงต่าง ๆ
- 4) เพื่อให้รู้จักประเพณีอันดีงามของไทย
- 5) เพื่อให้รู้จักจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- 6) เพื่อให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

เป้าหมาย

- 1) อบรมสั่งสอนเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือตามแหล่งเสื่อมโทรมต่าง ๆ ให้มีความรู้อย่างน้อยอ่านออกเขียนได้
- 2) ฝึกสอนให้เด็กรู้จักการใช้ฝีมือ ศิลปะ หัตถกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพเมื่อเติบโตขึ้น
- 3) ฝึกสอนให้รู้จักหน้าที่พลเมืองดี เคารพเชื่อฟังบิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้ใหญ่ เน้นหนักให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- 4) ฝึกสอนให้รู้จักการเล่นกีฬา ว่ายน้ำ รุกขะ และให้รู้จักต่อกัน
- 5) ฝึกสอนให้รู้จักการรณรงค์ การรื่นเริง บันเทิงต่าง ๆ
- 6) ฝึกสอนให้รู้จักการบำรุงรักษาสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์

การดำเนินการ

กรุงเทพมหานคร โดยงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน กองโรงเรียนสำนักงานการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ (เดิมเรียกงานการศึกษาพิเศษ) ร่วมกับกองสังคมสงเคราะห์ ได้จัดหาอุปกรณ์การเรียน อาหารกลางวัน แจกเสื้อผ้านักเรียน รวมทั้งการบริจาคจากมูลนิธิ สมาคม และผู้ใจบุญ เพื่อแจกจ่ายให้กับนักเรียนที่เข้ามารับการเรียนการสอนในโรงเรียน ภายหลังจากสอนไประยะหนึ่งก็จะจัดส่ง เด็กนักเรียนที่มีความพร้อม ซึ่งมีความประสงค์จะเรียนในโรงเรียนปกติให้เข้าเรียนต่อไปในโรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้เด็กนักเรียนที่สนใจด้านวิชาชีพก็จะให้คำแนะนำ หรือช่วยเหลือโดยจัดส่ง เข้าเรียนวิชาชีพจากหน่วยฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร หรือหน่วยงาน

อื่นต่อไป

เมื่อจัดการศึกษาให้เกิดขึ้นในชุมชนแออัดอีก ๆ ไล่ทั่วถึงแล้ว ก็จะได้เคลื่อนย้ายไปทำการสอนในแหล่งอื่น ๆ ต่อไป โดยในปีแรก(พ.ศ.2520) ได้เปิด 1 โรงเรียน และปี 2521 อีก 5 โรงเรียน

จำนวนโรงเรียนในปัจจุบัน (พ.ศ.2525)โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่มี 7

โรงเรียน

- 1) โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่คลองเตย ตั้งอยู่ที่ ล็อก 6 ถนนอาจณรงค์ ชุมชนแออัดคลองเตย มีเด็กนักเรียนปี พ.ศ. 2512 จำนวน 155 คน
  - 2) โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ประชาชื่น ตั้งอยู่ที่ซอยสะพานไม้ ถนนประชาชื่น เขตดุสิต จำนวนเด็กปี พ.ศ. 2525 จำนวน 92 คน
  - 3) โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ศูนย์เยาวชนเกษรวันชั่ง ตั้งอยู่ที่ศูนย์เยาวชนเกษรวันชั่ง ริมสะพานสูง บางซื่อ ถนนเกษรวันชั่ง เขตดุสิต จำนวนนักเรียน 76 คน
  - 4) โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ซอยสวนพลู ที่ตั้งบริเวณหลังกองตรวจคนเข้าเมือง พุ้มมหาเมศ จำนวนนักเรียนปี พ.ศ. 2525 จำนวน 92 คน
  - 5) โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่วัดบางน้ำจืด ที่ตั้งบริเวณวัดบางน้ำจืด แขวงสำเหร่ เขตธนบุรี จำนวนเด็ก 203 คน โรงเรียนนี้ย้ายมาจากวัดลาดบัวขาว เมื่อ พ.ศ. 2523
  - 6) โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ช่องนนทรี ที่ตั้งหลังบริเวณโรงเก็บถ่าน ริมสะพานลอย ถนนรัชดาภิเษก จำนวนเด็กปี พ.ศ. 2525 จำนวน 55 คน
  - 7) โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่วัดราษฎร์บูรณะ ที่ตั้งบริเวณวัดราษฎร์บูรณะ ใกล้ที่ทำการเขตราษฎร์บูรณะ จำนวนเด็กปี พ.ศ. 2525 จำนวน 214 คน
- รวมจำนวนนักเรียนในปี พ.ศ. 2525 จำนวน 887 คน

บุคลากร

บืมตัวครูจากโรงเรียนต่าง ๆ (อาสาสมัคร) และครูประจำการ อาสาสมัคร

จากนิสิต นักศึกษาจากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

เวลาเรียน เหมือนโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไป (8.30 - 15.30 น.)

หลักสูตร ประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ
 การจัดการศึกษาที่สำนักงานการศึกษาจัดขึ้นเพื่อบริการชุมชนแออัดโดยเฉพาะนี้ มีโรงเรียนที่จัดหลักสูตรและการดำเนินการแบบโรงเรียนประถมศึกษาโดยปกติ 2 โรงเรียน โดยจัดขึ้นในชุมชนแออัดคลองเตยทั้ง 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่ชาวชุมชน และทางกรุงเทพมหานครร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเด็กยากจนและไร้อุปกรณ์การศึกษาในชุมชนคลองเตย แต่โรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียนนี้ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาลูกที่ยังขาดอุปกรณ์การศึกษา ทะเบียนบ้าน ใบบุญหายากจน และสังคมของเด็กได้ (บุญรัตน์ นิวเหลือง 2522 : 41) สำนักงานการศึกษาจึงจัดให้มีโรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่คลองเตยขึ้นเพื่อแก้ปัญหาอีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้สำนักงานศึกษายังได้จัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ประเภทเดียวกันนี้เพื่อแก้ปัญหาเด็กยากจน ชาคะเบียนบ้าน และใบเกิด ขึ้นในชุมชนที่เห็นว่ามีปัญหาอีก 7 แห่ง นับว่าเป็นความตั้งใจจริงของกรุงเทพมหานครที่จัดตั้งที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนในวัยเรียนภาคบังคับให้หมดสิ้นไป โดยจัดรูปแบบพิเศษในแนวความคิดใหม่ที่เหมาะสมกับเด็กวัยเรียนที่มีปัญหาอยู่ในชุมชนแออัดโดยเฉพาะแก้ปัญหาตามสาเหตุ (กองโรงเรียน สำนักงานการศึกษา 2524 : 12 - 15) ผลปรากฏว่า โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ดำเนินการได้ผลเป็นที่น่าพอใจและแก้ปัญหาได้หลายประการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาการไม่มีหลักฐานของ เด็กและการแก้ปัญหาเด็กยากจน แต่อย่างไรก็ดีโรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ก็ยังมีความอุปสรรคในการดำเนินการอยู่มาก กล่าวคือ ในด้านปริมาณยังไม่เพียงพอกับชุมชนแออัดกรุงเทพมหานครที่มี 300 กว่าแห่ง และทุกแห่งจะมีปัญหาเด็กวัยเรียนไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนเหมือน ๆ กันทุกชุมชน แต่มากน้อยต่างกันเท่านั้น การมีโรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่เพียง 7 แห่ง นับว่าน้อย แต่อาจจะจัดหมกทุกชุมชนก็จะไม่คุ้มค่า เพราะบางชุมชนมีเด็กวัยเรียนที่ไม่ได้เรียนน้อยมาก ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาการดำเนินการจัดประการหนึ่ง

ในด้านวัตถุประสงค์ของโครงการดีมากแต่เวลาปฏิบัติมีที่จะดำเนินการไม่ตรงวัตถุประสงค์ เพราะยึดหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก จึงทำให้วัตถุประสงค์

เดิมเปลี่ยนไปบ้าง ในค่านอาคารสถานที่ซึ่ง มีปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะในเรื่อง ความพร้อมและความเหมาะสมของ อาคารสถานที่ ห้องน้ำ ห้องส้วมยังไม่เพียงพอ และหา ที่จะจัดสร้างไต่ยาก ในค่านบุคลากรยังมีปัญหาในค่านความเหมาะสมกับเด็กที่มีปัญหา และ ขาดขวัญกำลังใจเกี่ยวกับสถาน ภาพของบุคลากรเองเป็นประการสำคัญ นอกจากนี้ตัวเด็ก เองก็เป็นปัญหาในเรื่องการมาเรียน ความพร้อมในค่านต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการจก กิจกรรมการเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ โรงเรียนในค่านผู้ปกครองยังไม่เข้าใจ ในวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของ โรงเรียน ยังมีค่านิยมที่ต้องการให้บุตรหลานเรียนแบบ โรงเรียนปกติอยู่ ต้องการวุฒิบัตรประกาศนียบัตร ทำให้โรงเรียนเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และวัตถุประสงค์ไปบ้าง (วารวรม ทวีศิลป์ 2524 : 30-31) ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง คือปัญหาหลักสูตร ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหลักสูตรของ โรงเรียนแต่เดิมยังไม่แจ่มชัดตาม ระเบียบการจัดตั้ง โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ของ กรุงเทพมหานคร ไม่ใคร่ระบุชัดว่าจะ ใช้รูปแบบและหลักสูตรใด ดังนั้น หลักสูตรจึงยังใช้ของ กระทรวงศึกษาธิการซึ่งขัดแย้งกับ วัตถุประสงค์ของ โรงเรียน การดำเนินการจึงเป็นไปอย่างไม่มั่นใจนัก

สำหรับการจัดการศึกษาของ โรงเรียนสารพัดช่าง และโรงเรียนฝึกอาชีพ เป็น การบริการให้กับผู้ที่อายุเกินการศึกษาภาคบังคับ คือตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เป็นการให้การ ศึกษาแบบผู้ใหญ่ และไม่จำกัดว่าจะต้องอยู่ในชุมชนแออัดเท่านั้น จึงรับนักเรียนโดยทั่วไป ปัญหาของการจัดโรงเรียนประเภทนี้ที่เกี่ยวกับประชาชนในชุมชนแออัดก็คือ โรงเรียนไม่ สามารถบริการได้ทั่วถึงและเพียงพอ จำนวนอาชีพที่ฝึกน้อย ขาดความสัมพันธ์กับอาชีพใน ชุมชนแออัด นอกจากนี้โรงเรียนยังขาดการประชาสัมพันธ์ตัวเอง จึงไม่เป็นที่รู้จักแพร่ หลายมากนัก